

© Tomasz Wilk

© Tomasz Wilk

© Tobias Dahms, lensescape.org

© Tomasz Wilk

Paludikultura, czyli bagienne rolnictwo

Paludikultura jest formą zrównoważonego użytkowania terenów podmokłych. Alternatywą dla tradycyjnych form użytkowania polegających na osuszaniu (melioracji), które przyczyniają się m.in. do utraty różnorodności gatunkowej, znaczącej w skali globalnej emisji gazów cieplarnianych (przede wszystkim dwutlenku węgla i tlenu azotu) czy zanieczyszczenia wód przez biogeny (takie jak azot i fosfor). Szczególnie istotna może się okazać rola rolnictwa bagiennego w restytucji torfowisk zdegradowanych przez dziesięciolecia osuszania i/lub pozyskiwania torfu. Na takich torfowiskach, by mogły one być wykorzystywane do celów paludikultury, musi zostać przywrócony naturalny poziom nawodnienia. Łączy się to z wieloma korzyściami wynikającymi z usług ekosystemowych takich zrenaturyzowanych siedlisk. Paludikultura to rozwiązanie konfliktu między potrzebą ochrony torfowisk a chęcią ich gospodarczego wykorzystania!

Projekt DESIRE – popularyzacja paludikultury w zlewni Niemna

Głównym celem projektu DESIRE jest poprawa retencji biogenów pochodzenia rolniczego (głównie azotu i fosforu) przez torfowiska w celu podniesienia jakości wód w rzekach zlewni Niemna. W ramach projektu odtworzymy zdegradowane torfowiska w wybranych miejscach zlewni oraz stworzymy narzędzia wspomagające ochronę terenów podmokłych w szerszej skali. Istotnym elementem projektu są także działania wspierające paludikulturę. Oprócz korzyści ekonomicznych pozyskiwanie biomasy w wyniku paludikultury pozwala na usuwanie biogenów poza obszar torfowiska, przez co nie przedostają się one do rzek. Działania projektowe, takie jak przygotowanie strategii paludikultury dla zlewni Niemna oraz analizy jej efektywności kosztowej, propozycje nowych zapisów Wspólnej Polityki Rolnej wraz z działaniami informacyjnymi i edukacyjnymi pomogą szeroko promować paludikulturę jako rozwiązanie przynoszące korzyści zarówno środowisku, jak i społecznościom lokalnym.

Paludikultura – jak może wyglądać w praktyce

W paludikulturze jako grunty rolne czy pastwiska wykorzystuje się tereny podmokłe w ich naturalnym stanie nawodnienia. Mogą to być nieprzekształcone obszary, na których zbiera się występujące tam naturalnie rośliny (np. jagody) i grzyby, poluje lub poławia. Paludikulturą są jednak przede wszystkim uprawy roślin zakładane na zdegradowanych, a następnie ponownie nawodnionych torfowiskach. W tego typu uprawach podstawę stanowią przystosowane do trudnych warunków związanych z dużą wilgotnością, najczęściej rodzime gatunki, które następnie wykorzystywane są w różnych gałęziach gospodarki. Trzcina pospolita może być wykorzystywana jako materiał konstrukcyjny do budowy domów (krycie dachów, ocieplenie i wyciszenie budynków). Inną rośliną bagienią dostarczającą wysokiej jakości materiału służącego do ocieplania budynków jest pałka, o niskiej, w porównaniu ze styropianem, palności.

Biomasa z pałki służy także do wyrobu ekologicznych naczyń, a jej młode pędy wykorzystywane są w gastronomii. Na terenach podmokłych można uprawiać mchy torfowce, z których przygotowuje się podłoże ogrodnicze będące dobrą alternatywą dla torfu. Leśną formą paludikultury mogą być także plantacje wilgociolubnych drzew dostarczających drewna – olchy lub brzozy. Wiele bagiennej rośliny może służyć jako biopaliwo – w bezpośrednim procesie spalania lub w biogazowniach (np. trzcina). Bagna dostarczają również wielu składników leków czy kosmetyków.

Tereny naturalnie podmokłe, na których udało się przywrócić poziom nawodnienia sprzed melioracji, mogą być też wykorzystywane jako pastwiska. Można hodować na nich bawoły wodne – zwierzęta gospodarskie pochodzące z Azji, bardzo dobrze przystosowane do wypasu na podmokłych łąkach czy torfowiskach, dostarczające wysokiej jakości mleko i mięso.

Projekt DESIRE realizowany jest w okresie I 2019 – VI 2021 (30 miesięcy) przez 8 partnerów i 9 instytucji towarzyszących z 5 krajów – Niemiec, Polski, Litwy, Rosji i Białorusi. Liderem projektu jest Uniwersytet w Greifswaldzie. Głównym celem projektu DESIRE jest wsparcie zarządzania obszarami podmokłymi w celu poprawy jakości wód w dorzeczu Niemna, a także odtworzenia innych funkcji ekosystemowych torfowisk. Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz przez The Baltic Sea Conservation Foundation.

PALUDIKULTURA

Rozwój zrównoważonego zarządzania torfowiskami w zlewni Niemna poprzez ich odtwarzanie i paludikulturę w celu poprawy ich zdolności do retencji biogenów i świadczenia innych usług ekosystemowych.

Development of sustainable (adaptive) peatland management by restoration and paludiculture for nutrient retention and other ecosystem services in the Neman River catchment.